

Svamputställningar i Stockholm under 30 års tid

MATTIAS ANDERSSON

Abstract

Mushroom exhibitions in Stockholm during 30 years.

Since 1979 a number of mushroom exhibitions have been arranged in the Stockholm area by "Stockholms svampvänner", the Mycological Society of Stockholm. Exhibition records are summarized in this article. A majority of the species from the exhibitions were collected in the vicinity of Stockholm by members of the Mycological Society. This means that the sampling can be looked upon as representative for the specific year and gives a picture of the frequency of species in the documented area. A table of the most frequent species in the Stockholm area is presented, showing a number of fungi that can be expected in every normal mushroom season. Variation and trends in frequency over time and within a season are discussed, using records since 1979. Old and new photos from the exhibitions are included.

Inledning

En av årets höjdpunkter för många svampföreningar är arrangerandet av svamputställningar. Så även för Stockholms svampvänner. Denna företeelse har en lång historia i Stockholm och har beskrivits tidigare i Jordstjärnan (Strid 1999, 2000). Under de senaste 30 åren har vi i Stockholms svampvänner haft åtminstone en stor utställning varje år. Från början anordnades den på Beskowska skolan vid Humlegården i Stockholm. Under många år har Naturhistoriska riksmuseet ute i Frescati varit platsen för årets stora svamputställning. Samarbetet inleddes mer formellt 1987 även om flera av föreningens medlemmar redan tidigare anlitats av Riksmuseet till deras svamputställning. Under en period i mitten på 1990-talet avbröts samarbetet med Riksmuseet och istället ordnade vi en utställning på Rosendals trädgårdar, Djurgården. Vid ett tillfälle, 1982, hölls en utställning på Biologiska museet också på Djurgården. De första utställningarna på Beskowska skolan finns beskrivna i föreningens nyhetsblad (Holmberg 1997) och finns nu också tillgänglig på vår hemsida [[http://](http://www.ssv1879.se)

www.ssv1879.se]. Nils Suber var en viktig person för svamplivet i Stockholm på 1970-talet fram till sin död 1985, och han satte sin prägel på många svamputställningar. Detta finns också dokumenterat i form av ett kassetband där han själv berättar om en svamputställning på Riksmuseet (Strid m.fl. 1980). Detta ljudmaterial är numera överfört till CD och finns till försäljning på SMF:s hemsida. Strukturen på utställningarna har varit likartad genom åren och ett exempel på hur man lägger upp en svamputställning har beskrivits i en liten skrift (Dahlin m.fl. 1978) (fig. 1). Naturligtvis finns en stor systematisk utställning där svamparna ordnas i släkten och familjer. Vi insåg tidigt att flera av svamparna blev hårt åtgångna av ett stort besökarantal, så Elisabeth Linder och Birgitta Wasstorp skapade något som går under namnet klämbordet. Runt detta bord står flera av våra pedagoger och instruerar och berättar. Här är det tillåtet att både klämma, lukta och smaka på svamparna. Man kan pedagogiskt visa på skillnaderna mellan hur en giftchampinjon får en kraftigt gul missfärgning vid skrapning, medan snöbolls-

Fig. 1. En handledning i konsten att arrangera en svamp-utställning.

championjonen gradvis gulnar vid tumning. Den kanske största förändringen under de senaste 30 åren är utvecklingen av bestämmningslitteratur och framförallt av fotografiska bilder av hög kvalitet. I början var det två gröna böcker som var obligatoriska vid svampbestämningar. Det var I svampskogen av Nils Suber och Meinhard Mosers *Kleine Kryptogamenflora IIb/2* (fig. 2). Båda dessa böcker är textböcker i stort sett utan bilder, den senare med släktnycklar på tyska. Bestämningsarbetet har på senare år därför underlättats högst betydligt med dagens moderna svampböcker och tillhörande högkvalitativa bilder. Vid annonseringen till våra utställningar har vi alltid uppmanat besökarna att själva ta med sig obestämda svampar för rådgivning. Det har varit uppskattat av besökarna att få sina egna svampar bestämda och att också kunna bidra till utställningen. Besökarna har ofta generöst delat med sig av sina kollektioner även om det handlat om matsvampar. Tyvärr känns det som om trenden att folk tar med sig egna korgar med svamp har minskat. Kanske är det en effekt av det moderna samhället, där vi särskilt på Riksmuseet får många besökare som kombinerar besöket på svamputställningen med Cosmonova eller museets övriga utställningar. Många kommer

nog och besöker svamputställningen utan att de visste att den anordnades. Men går det att fånga nya besökares intresse är vi naturligtvis glada. En svamputställning är ju också ett bra tillfälle att lära sig nya svampar, och vi tar gärna emot besök från andra svampklubbar. Vi har tidigare haft besök av Svampkonsulenterna när de hade riksträff i närheten (Svensson 2002) och en representant från Linköpings svampklubb passade på att besöka vår utställning häromåret (Källberg 2008). Svampåren varierar ju väldigt beträffande tillgång och vissa år är magra när det varit för torrt. Då försöker vi att utveckla utställningen med exempelvis demonstrationer av svampfärgning och undersökning av små detaljer i stereolupp. Även datorer har använts med program som MycoKey där man kan demonstrera artbestämningar via datorn och jämföra med traditionella nycklingar. Det är också vanskligt att i förväg pricka in rätt helg för en svamputställning, då svamptillgången är som störst. Dessutom måste man välja någon helg när inte våra funktionärer är ute på andra svampkurser eller mykologiveckor, samt att det måste passa med Riksmuseets andra utställningar.

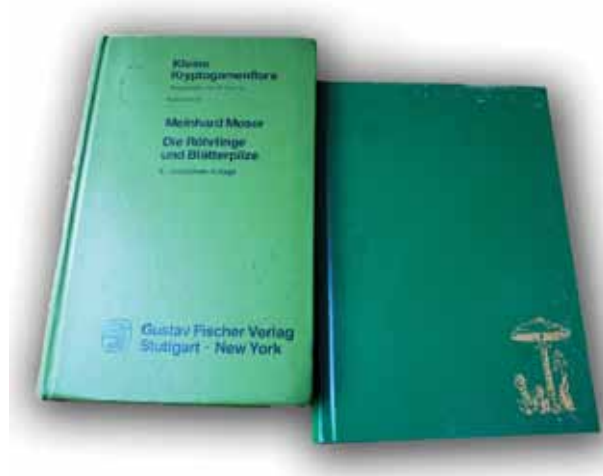

Fig. 2. De två gröna böckerna som var obligatoriska på varje svamputställning i mitten av 1980-talet.

Analys av fynddata

I tabell 1 sammanfattas alla svamputställningar sedan 1979. Totala antalet arter anges per år och även referenser till dagspress som bevakat evenemanget. I fig. 3–6 finns dokumenterat några bilder från olika utställningar.

Under alla år som vi har haft svamputställning har vi haft som ambition att registrera alla bestämda arter. Statistiken är långt ifrån fullständig och det saknas listor från några år. Antingen gjordes ingen lista eller så är den inte återfunnen för det aktuella året. Några år har också utställningen varit tvungen att ställas in på grund av torka. Trots detta kan det vara av intresse att gå igenom det samlade materialet som i dagsläget omfattar 16 år av normala säsonger med fullständig dokumentation sedan 1979. Man kan studera de olika arternas förekomstfrekvens. Ett mått som räknats fram är en procentsiffra över frekvens, det vill säga för en art som förekommit under alla 16 år är sannolikheten i det närmaste 100% att man kan hitta den arten i Stockholm

vilket år som helst (undantaget mycket torra svampår). För mer sällsynta arter minskar denna procentsiffra successivt. Sedan kan det förstås finnas sällsynta arter som är vanligare än förväntat på grund av de fruktifierar regelbundet från en känd lokal.

Det är i första hand våra funktionärer och våra besökare som har bidragit med svamp till utställningarna. Upptagningsområdet är i princip Stockholms län. De arter som registreras på utställningen är därför representativa för stockholmsområdet det aktuella året.

Läser man statistiken så inser man också att vissa släkten förmodligen är underrepresenterade och andra överrepresenterade. Det finns flera orsaker till detta. Vissa släkten är så svåra, och kräver oftast mikroskopering att det inte är möjligt att göra snabba bestämningar under en utställningshelg. Detta gäller till exempel trådingar (*Inocybe*), hättor (*Mycena*) och noppingar (*Entoloma*). Arter inom släkten, som exempelvis hättingar (*Conocybe*) eller bläcksvampar (*Coprinus*) är så små eller förgängliga att de därför blir svårbestämda. Tyngdpunkten på utställningar är matsvampar och skivlingar, varför vissa ordningar blir nedprioriterade på grund av tidsbrist, exempelvis vissa ascomyceter, aphyllophorala arter och gasteromyceter. Vissa musseroner (*Tricholoma*) och spindlingar (*Cortinarius*) kan vara underrepresenterade eftersom utställningen vanligtvis ligger i början eller mitten av september, dvs. före den verkliga säsongen för dessa släkten. Besökare som vill se blåmusseron blir ofta besvikna eftersom dessa inte hunnit komma än. Vissa släkten kan också vara överrepresenterade. Exempelvis är det ofta gott om kremlor. Det finns flera anledningar. I stockholmsområdet finns varierade biotoper som hyser ett stort antal kremlearter: parker, skärgårdsmiljöer och många typer av både löv- och barrskogar på olika typer av jordmån. Utställningen ligger ofta i början av september då kremleförekomsten är som störst. Av tradition har vi i Stockholm också haft särskilt kunniga mykologer inom just kremlesläktet och därför stor kunskap om vilka arter som finns i området. Anmärkningsvärt är kanske att endast ett år, 2008, fanns det fler spindlingar än krem-

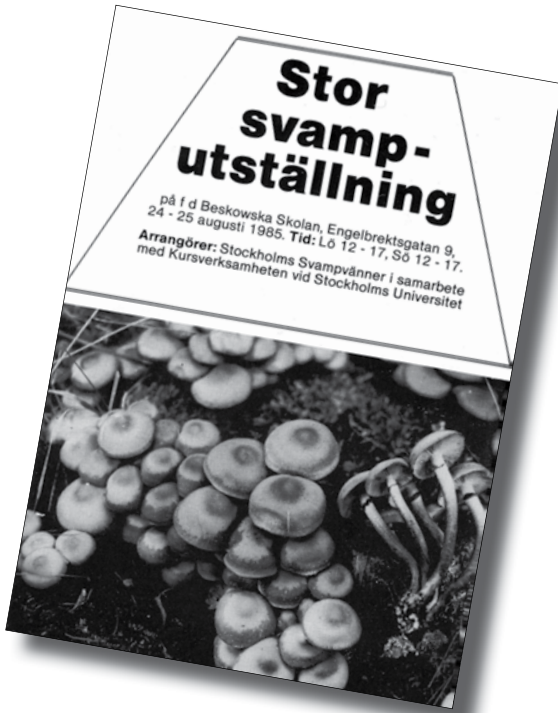

Fig. 3. Informationsmaterial om Stockholms svampvänner utställning på Beskowska skolan 1985.

Tabell 1. Svamputställningar i Stockholms svampvänners regi 1979–2009.

År	Datum	Lokal	Press	Antal arter
1979	3-23 september	Naturhistoriska riksmuseet	DN	386
1980	23-31 augusti	Beskowska skolan		337
1981	22-30 augusti	Beskowska skolan		280
1982	10-11 oktober	Biologiska museet		181
1983	27-28 augusti, inställd pga torka	Beskowska skolan		
1984	25-26 augusti	Beskowska skolan	DN	
1985	24-25 augusti	Beskowska skolan	DN	~300
1986	30-31 augusti	Beskowska skolan	SvD	~250
1987	5-20 september	Naturhistoriska riksmuseet		360
1988	3-18 september	Naturhistoriska riksmuseet		
1989	2-3 september, inställt pga torka	Naturhistoriska riksmuseet	SvD	3
1990	1-2, 8-9 september	Naturhistoriska riksmuseet	DN	
1991	14-15 september	Rosendals trädgård	SvD	
1992	29-30 augusti, 5-6 september	Naturhistoriska riksmuseet		
1992	26-27 september	Rosendals trädgård		
1993	25-26 september	Rosendals trädgård		
1994	24-25 september	Rosendals trädgård		
1995	23-24 september	Rosendals trädgård		
1996	7-8 september, inställd pga torka	Naturhistoriska riksmuseet		
1996	21-22 september	Rosendals trädgård		
1997	6-7 september	Naturhistoriska riksmuseet		248
1998	5-6 september	Naturhistoriska riksmuseet	Expressen	
1999	11-12 september	Naturhistoriska riksmuseet	SvD	160
2000	2-3 september	Naturhistoriska riksmuseet		261
2001	8-9 september	Naturhistoriska riksmuseet		311
2002	7-8 september	Naturhistoriska riksmuseet		169
2003	6-7 september	Naturhistoriska riksmuseet		188
2004	11-12 september	Naturhistoriska riksmuseet		234
2005	17-18 september	Naturhistoriska riksmuseet		
2006	9-10 september	Naturhistoriska riksmuseet		316
2007	8-9 september	Naturhistoriska riksmuseet		171
2008	6-7 september	Naturhistoriska riksmuseet	DN, SvD	300
2009	5-6 september	Naturhistoriska riksmuseet		344

Fig. 4. Stockholms svampvänners utställning på Beskowska skolan 1980. Gunilla Jamais och Nils Suber. Foto Guy Jamais.

Fig. 5. Stockholms svampvänners utställning på Beskowska skolan 1986 där artikelförfattaren guidar besökare runt klämbordet. Foto Lennart Nygren.

lor, och vid ett par lite sämre svampår fanns bara runt ett tiotal spindlingar totalt på hela utställningen (fig. 7).

Under ett medelgott svampår har vi i genomsnitt haft 265 bestämda arter på svamputställningen. Totalt har 815 arter noterats under 16 år varav 97 rödlistade arter. Totalt innehåller databasen 4250 fynduppgifter. Den fullständiga databasen finns utlagd på föreningens hemsida [www.ssv1879.se]. I tabell 2 finns sammanställt de 22 svamparter som man kan förvänta sig att finna varje år i stockholmsområdet, det vill säga de arter som vi har registrerat varje år vid de 16 utställningsår som vi har statistik ifrån. Tabell 3 visar de 20 vanligaste rödlistade arterna som vi fått in till våra utställningar och deras frekvenstal i %. Här finns arter som har en östlig utbredning eller är kalkkrävande, några arter är knutna till gamla ekar och några är värmekrävande. Några av dessa arter har haft stora frekvensluckor. Exempelvis förekom lundvaxing (*Hygrophorus nemoreus*) 1987 men sedan inte förrän 2004. Violgubbe (*Gomphus clavatus*) förekom 1997 och sedan inte förrän 2009. Vissa år kan det dyka upp verkligt spektakulära arter som smaragdfigersvamp

Fig. 6. Stockholms svampvänners utställning på Naturhistoriska riksmuseet 2006. Foto Mattias Andersson.

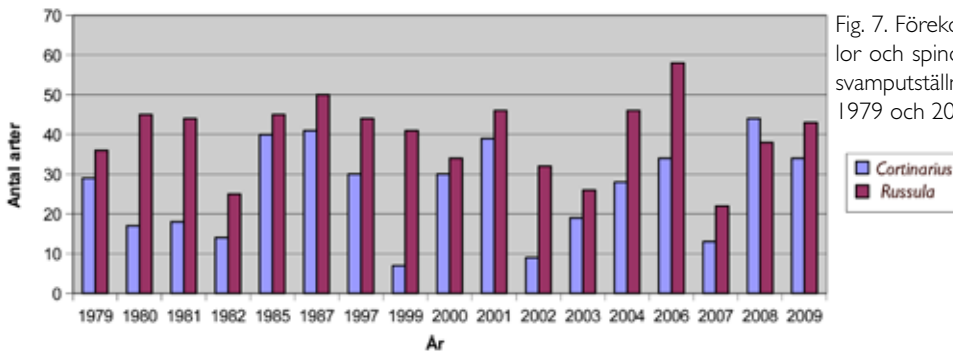

Fig. 7. Förekomst av krem-lor och spindlingar på våra svamputställningar mellan 1979 och 2009.

Vetenskapligt namn	Svenskt namn
<i>Albatrellus confluens</i>	brödticka
<i>Albatrellus ovinus</i>	fårticka
<i>Amanita muscaria</i>	röd flugsvamp
<i>Boletus edulis</i>	karljohanssvamp
<i>Chroogomphus rutilus</i>	rödgul slemskivling
<i>Gomphidius glutinosus</i>	citrongul slemskivling
<i>Hydnum repandum</i>	blek taggsvamp
<i>Kuehneromyces mutabilis</i>	föränderlig tofsskivling
<i>Lactarius deterrimus</i>	blodrisk
<i>Marasmius oreades</i>	nejlikbrosking
<i>Paxillus involutus</i>	pluggskivling
<i>Russula decolorans</i>	tegelkremla
<i>Russula foetens</i>	stinkkremla
<i>Russula integra</i>	mandelkremla
<i>Russula paludosa</i>	storkremla
<i>Russula velenovskyi</i>	gulröd kremla
<i>Russula vesca</i>	kantkremla
<i>Russula vinosa</i>	vinkremla
<i>Russula xerampelina</i>	sillkremla
<i>Sparassis crispa</i>	blomkålssvamp
<i>Suillus luteus</i>	smörsopp
<i>Tapinella atrotomentosa</i>	sammetsfotad pluggskivling

Tabell 2. De vanligaste svamparterna i stockholmstrakten och som kan förväntas vid varje utställning.

Vetenskapligt namn	Svenskt namn	Förekomstfrekve
<i>Fistulina hepatica</i>	oxtungsvamp	88
<i>Onnia tomentosa</i>	luddticka	75
<i>Hydnellum suaveolens</i>	dofttaggsvamp	69
<i>Ramaria botrytis</i>	druvfingersvamp	69
<i>Hydnellum aurantiacum</i>	orange taggsvamp	64
<i>Hydnellum geogenium</i>	gul taggsvamp	56
<i>Hygrophorus nemoreus</i>	lundvaxing	56
<i>Amanita ceciliae</i>	jättekamskivling	50
<i>Mycenastrum corium</i>	läderboll	50
<i>Phellodon niger</i>	svart taggsvamp	50
<i>Boletopsis leucomelanea</i>	grangräticka	44
<i>Clavariadelphus truncatus</i>	flattoppad klubbsvamp	44
<i>Boletus radicans</i>	rotsopp	44
<i>Geastrum quadrifidum</i>	fyrflikig jordstjärna	44
<i>Artomyces pyxidatus</i>	kandelaberfingersvamp	38
<i>Boletus fechtneri</i>	sommarsopp	38
<i>Bankera violascens</i>	grantaggsvamp	38
<i>Gomphus clavatus</i>	violgubbe	31
<i>Lactarius musteus</i>	tallrisk	31
<i>Sarcodon lundellii</i>	koppartaggsvamp	31

Tabell 3. De vanligaste rödlis-tade arterna i stockholmstrakten.

Tabell 4. Rödlistade arter enligt kategori EN, starkt hotad, som förekommit vid våra utställningar.

Vetenskapligt namn	Svenskt namn	Förekomst år
<i>Hydnellum mirabile</i>	raggtaggsvamp	1980, 1987, 2000, 2009
<i>Leccinum crocipodium</i>	gul strävsopp	1985, 2009
<i>Onnia triquetra</i>	tallharticka	2006, 2008
<i>Ramaria echinovirens</i>	smaragd-fingersvamp	2000
<i>Sarcodon fennicus</i>	bitter taggsvamp	2004, 2009
<i>Xerocomus impolitus</i>	bleksopp	2009

(*Ramaria echinovirens*, 2000), rödbrun tryffel (*Tuber rufum*, 2009) och *Entoloma pseudoparasiticum* (2001). I tabell 4 anges inkomna rödlistade arter enligt kategori EN. Alla rödlistade arter som avses är enligt den senaste rödlistan 2010 (Gärdenfors 2010) och namnskick enligt Funga Nordica (Knudsen & Vesterholt 2008).

Avslutning

Jag vill passa på att tacka alla i Stockholms svampvänner som år efter år ställer upp och gör utställningen möjlig. Det är en av höjdpunkterna i vår föreningsverksamhet. Förutom att det är mycket lärorikt för våra medlemmar att vara med på utställningen så är det ett gott tillfälle att träffa allmänheten och informera om svamp. Detta är nog så viktigt och populariteten är fortfarande stor att döma av den medierapportering som fortfarande förekommer.

Litteratur

- Dahlin, M., Linder, E., & Nylén, B. 1978. *Svamputställning - en praktisk handledning*. Stockholms länsförbund av Svenska Naturskyddsföreningen.
- Gärdenfors, U. (ed.) 2010. *Rödlistade arter i Sverige 2010*. Artdatabanken. Uppsala.
- Holmberg, P. 1997. Hur återuppstod Stockholms svampvänner? *Svampvännen* 4: 1–6.
- Knudsen, H. & Vesterholt, J. (ed.) 2008. *Funga Nordica. Agaricoid, boletoid and cyphelloid genera*. Nordsvamp - Copenhagen.

- Källberg, M. 2008. En riktigt fin svamputställning. [<http://svampklubben.org/nov2008.html>]
- Moser, M. 1983. *Kleine Kryptogamenflora IIB/2*. Die Röhrlinge und Blätterpilze. Gustav Fischer Verlag. Stuttgart.
- Strid, Å. & Sändh, B. (prod.) 1980. *Nils Suber - en stor svampvän berättar*. Inspelad den 2 juni i Studio Decibel. Utgiven av SMF.
- Strid, Å. 1999. Hugo Stelin - en av stockholmsmykologerna. *Jordstjärnan* 20(1): 20–36.
- Strid, Å. 2000. Något om svampaktiviteterna i Stockholms svampvänners första sekel, 1879–1979. *Jordstjärnan* 21(2): 11–32.
- Suber, N. 1950. *I svampskogen*. Rabén & Sjögren. Stockholm.
- Svensson, M. 2002. Fullträff för torr träff. *Sporaden* 3: 4–5

Mattias Andersson

Gustavslundsvägen 35
144 63 Rönninge

mattias@ssv1879.se

Mattias Andersson är sedan tio år ordförande i Stockholms svampvänner och tidigare även styrelseledamot i SMF.

